

Tres articles de Domènec de Bellmunt a *La Jornada* (1930)

Josep Camps Arbós, Francesc Foguet i Boreu

Universitat Oberta de Catalunya. Universitat Autònoma de Barcelona

RESUM: Domènec de Bellmunt (Bellmunt d'Urgell, 1903 – Tolosa de Llenguadoc, 1993) ha estat un dels intel·lectuals més rellevants dels que van sorgir a les Terres de Ponent durant el segle XX. L'article dóna a conèixer, degudament contextualitzades, tres de les seves col·laboracions aparegudes el 1930 al diari lleidatà *La Jornada* i que són un exemple del pensament polític i de l'activitat periodística del seu autor en els mesos previs a la proclamació de la República.

PARAULES CLAU: Domènec de Bellmunt, periodisme, cultura, política, caciquisme, Lleida.

ABSTRACT: Domènec de Bellmunt (1903, Bellmunt d'Urgell – 1993, Tolosa de Llenguadoc) has been one of the most outstanding intellectuals in the Terres de Ponent area in the 20th Century. This article divulges, in context, three articles that appeared in 1930 in *La Jornada* (The Journey), a newspaper from Lleida, which exemplify the political thinking and the journalistic activity of their author in the months prior to the declaration of the Second Republic.

KEYWORDS: Domènec de Bellmunt, journalism, culture, politics, despotism, Lleida.

LA JORNADA: UN DIARI AL SERVEI DE LES ESQUERRES REPUBLICANES

La Jornada és, amb tota seguretat, el diari més interessant dels que es van publicar a la ciutat de Lleida a la dècada dels trenta del segle passat. Dirigit per l'escriptor i activista cultural Ramon Xuriguera, fill de Menàrguens, es tractava d'una publicació d'ideologia netament republicana i nacionalista com es fa evident en l'editorial del primer número, aparegut l'1 d'octubre de 1930:

La Jornada serà un diari catalanista, en el sentit substantiu del mot, puix que els seus homes directors, sensibles a les veus de la terra, aspiren a que Catalunya torni a ésser mestressa dels seus destins.

Adoptarà davant tots els problemes, sense excepció, una posició netament liberal i democràtica. Propugnarà per una estructuració federativa de les terres peninsulars, naturalment dins la forma republicana, com s'escau als seus ideals liberals i democràtics.

Però, el seu liberalisme no serà pas contemplatiu, ans intervencionista, i, per això, *La Jornada* serà un diari d'esquerra. Així, treballarà constantment, en tots els camps de l'activitat humana, per a instaurar un règim de major justícia, llibertat i respecte a l'home individual i social.

La Jornada farà política, en el més ample sentit de la paraula, però no pas política de partit, ni de classe. Per damunt de tots els interessos particulars, i en plena independència i respecte a tots ells, comentarà el fet diari –local, nacional, peninsular i mundial– segons la ideologia que els que se n'han emprès la direcció, han cregut que deu informar la seva vida (Xuriguera 1930a: 1).

Els homes que n'endeguen la publicació són membres de Joventut Republicana de Lleida (d'ara en endavant, JRL) i és per aquest motiu que es tracta, bàsicament, d'un diari de partit. El propietari era Octavi Pereña i formaven el Consell Director, Enric Arderiu, Salvador Roca Lletjós i Humbert Torres, aquest darrer com a cap de JRL. Entre els principals articulistes, la majoria procedents de les revistes *Lleida* (1921-1930) i *Vida Lleidatana* (1926-1931), cal destacar els noms d'Antoni Bergós, Ricard Palacín, Víctor Colomer, Josep Pinyol, Jesús Sanz, Elies Serra Ràfols, Josep Almacelles i Josep Estadella. També hi seran habituals les signatures de periodistes com ara Joan Sauret, Joan Vallespinós o Artur Perucho, alguns dels quals ja havien publicat a *Lleida*.

Ramon Xuriguera s'encarregarà d'escriure els edi-

torials de *La Jornada* des de l'inici fins al número 65 (14-XII-1930) i, de manera esporàdica, fins al número 99 (1-II-1931). Al llarg d'aquests editorials, polèmics i amb voluntat d'incidir en la societat, s'anava informant de l'objectiu que vertebrava el diari i que no era altre que el d'intervenir en el món polític de l'època des d'una doble perspectiva: la unió de les esquerres i l'enderrocament de la monarquia. Tot plegat, des de la concepció d'un catalanisme desvinculat de la visió conservadora que propugnaven la Lliga Regionalista i Francesc Cambó, el seu líder:

A Catalunya hi cap tot; a Catalunya hi ha de tot. Allò de què el catalanisme era patrimoni d'uns senyors que bevien vi blanc en les festes solemniais, aplaudien els discursos de la Lliga i honoraven la Verge "tirant" versos als Jocs Florals, és ja tan llunyà com les envestides anticatalanistes dels radicals i dels liberals de tradició.

El catalanisme, a les nostres comarques, comença a ésser intel·ligent de mans d'un grup de joves que a principis d'aquest segle afegien a la seva significació republicana el desvetllament de la catalanitat que acaparaven gairebé per complet els sectors dits de dreta.

Tot el catalanisme anterior lleidatà fou un cas de particularisme mínim que es reduïa a un o dos senyors que el deixaven a una temptativa de literatura casolana; i això –naturalment, el temps no donava per a res més– era tret més aviat del sentiment de la comprensió (Xuriguera 1930b: 1).¹

El 23 d'abril de 1931 Xuriguera abandona la direcció del diari i es trasllada a Barcelona després d'acceptar el càrrec de secretari personal que li ofereix Joan Casanovas, aleshores tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona i, durant la República, president del Parlament català. A partir d'aquesta data els editorials passaran a ser signats per Humbert Torres i Salvador Roca Lletjós. El 4 de juliol de 1931 *La Jornada* es transforma en setmanari. Les circumstàncies històriques han canviat: s'havia proclamat la República i els membres de JRL havien guanyat les eleccions generals del 28 de juny. El fet de tenir responsabilitats de govern –a banda de les qüestions econòmiques ja que, malgrat gaudir de 1.300 subscriptors i nombrosos anuncis, la publicació era deficitària– podria explicar-ne el canvi.

Tot i preservar-ne el nom, canvia el subtítol de "Diari del matí" pel de "Setmanari d'Esquerra", que ben aviat, el 4 d'octubre, torna a modificar-se pel de "Setmanari afiliat a l'Esquerra Republicana de Catalunya", en fundar-se el partit i adherir-s'hi JRL. L'editorial "Més explicacions" justificava el nou rumb:

Als homes dirigits de les forces esquerranes de Lleida, la victòria electoral els ha fet contraure una responsabilitat immensa. Responsabilitat, i a més a més, naturalment, una feina aclaparadora. Tots ells són Diputats. I com que són ells mateixos qui feien *La Jornada* diari, no és possible que fessin el miracle d'estar a tot arreu amb eficàcia.

El nostre diari ja era notòriament insuficient. Ara ho seria més encara. Resultaria una cosa amorfa, caòtica, incoordinada, pobríssima. I una de dues, o havien d'abandonar les seves ocupacions de diputat –i això no és possible– o el diari l'havia de fer el gat i la tisora. En aquestes condicions val més parlar clar i, en plena consciència, deixar-ho córrer... Anem ara a fer un setmanari polític de combat i de lluita; un instrument de direcció per als nostres amics; un esforç per a dir alguna cosa de profit. *La Jornada* setmanari es proposa donar als seus amics una idea lligada dels esdeveniments més simptomàtics d'ací i de fora. Vol dir i explicar les coses de tal manera que tots els catalanistes i els republicans l'esperin amb candeletes cada dissabte per a posar-se a to de les circumstàncies.

Una feina així, sense detriment de lo altre, la podem fer amb una certa dignitat. I ara ja ho sabeu amics: cal que ens ajudeu i que no ens manqui el vostre concurs (S/a 1931: 1).

Aquesta etapa, amb la majoria dels col·laboradors anteriors, tot i la incorporació de nous com Màrius Torres, i un cert augment del nombre de textos reproduïts de revistes de fora de les Terres de Ponent, es perllonga fins al 15 de gener de 1935. El 10 de desembre, després de gairebé onze mesos de suspensió, es reprèn la publicació amb un objectiu definit: preparar el combat electoral del febrer de 1936. Aquesta etapa serà, tanmateix, molt breu. Així, el 7 de gener de 1936 JRL tornarà a batejar el seu òrgan d'expressió amb el nom de *L'ideal*, tal com s'explicita a l'editorial "Retorn a l'antic":

Com una mena d'homenatge als pioners del catalanisme i del republicanisme lleidatà, com un retorn a l'antic, com un referment del sentit nacional de puresa i rectitud política

¹ L'article de Xuriguera acabava significativament amb aquests mots: "No, amics: sentir-se català, creure's amb dret a ésser reconegut com a ciutadà de Catalunya, amb totes les seves conseqüències, no és en cap manera un parany reaccionari; ans bé l'acompliment d'una llibertat col·lectiva, d'aquesta mateixa llibertat que tots plegats tant reclamem per a l'ordre individual".

de Joventut Republicana, el seu òrgan polític reprèn el vell i prestigiós nom d'aquell full de combat que es digué *L'ideal* (S/a 1936: 1).

La darrera setmana de març de 1938 tancarà definitivament les portes la publicació, dos mesos abans de l'ocupació de la ciutat de Lleida per les tropes franquistes.

DOMÈNEC DE BELLMUNT I *LA JORNADA*

En el número 5 (2014) de *Mascaçà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell* donàvem a conèixer un seguit de textos de l'escriptor urgellenc Domènec de Bellmunt, pseudònim de Domènec Pallerola i Munné (Bellmunt d'Urgell, 1903 – Tolosa de Llenguadoc, 1993), publicats entre 1951 i 1975 a les revistes de l'exili *Llar de Germanor Catalana. Butlletí Interior* i *Butlletí del Casal Català de Tolosa del Llenguadoc*, i que, a més de ser un clar exemple del seu pensament polític, mostraven una innegable coherència amb els que havia donat a conèixer abans de 1936 (vegeu Camps-Foguet 2014: 143-162).² Els articles que presentem en aquest treball daten de les acaballes de 1930 i van ser publicats al diari *La Jornada* i, com veurem, són una demostració dels principis republicans, nacionalistes i democràtics que va defensar Bellmunt al llarg de la seva trajectòria vital.

Uns breus apunts biogràfics ens permetran contextualitzar millor els textos. Situem-nos el novembre de 1924 quan Bellmunt s'exilia a París després de desertar del servei militar. Poques setmanes més tard és nomenat delegat, a la capital francesa, del diari barceloní *La Publicitat*. Al mateix temps, entra en contacte amb periodistes prestigiosos de l'època com Alfons Maseras, corresponsal de *La Veü de Catalunya* i director de *Le Courrier Catalan*, Eugeni Xammar o Josep Pla. El mateix escriptor empordanès beneirà la tasca de l'intel·lectual urgellenc a l'article "Sobre la normalitat", aparegut a *La Veü de Catalunya* el 8 d'abril de 1927:

Hi ha persones que semblen tenir la vocació de no comprendre les coses més senzilles. Tenen aquesta vocació les persones que diuen, per exemple, que hi ha escriptors com és ara Domènec de Bellmunt, l'obra dels quals és un plagi de la meua obra. Una afirmació així no té cap sentit, car entre nosaltres,

escriptors impersonals, la qüestió del plagi no existeix. Tant es podria demostrar, en efecte, que jo plagio Domènec de Bellmunt com que Domènec de Bellmunt em plagia. Escrivim tots iguals, perquè representem la normalitat i la mediocritat, perquè tenim l'estil de l'home corrent, perquè fem el llibre per a cada dia, banal (Pla 1986: 8).

A París, Bellmunt travarà amistat amb Ramon Xuriguera quan aquest s'hi instal·la becat per la Junta de Ampliación de Estudios de Madrid. A les seves memòries, *Cinquanta anys de periodisme català*, Bellmunt el descriu en aquests termes; "un noi lleidatà de la meua edat, roig de cabell, rialleta de mustela i uns ulls vius i intel·ligents. Parlava amb un accent lleidatà que semblava que tinguessis el Segre al davant i que veïssis la Seu Vella de Lleida i el carrer de Cavallers allí mateix" (Bellmunt 1975: 58). Ambdós desenvoluparan una notable tasca periodística a les pàgines de *La Publicitat*. Bellmunt, a més, serà també l'ànima d'*El Fuet*, una revista satírica dirigida per Joan Casanelles en què, com el mateix intel·lectual assenyala a les memòries, "sosteníem que Primo de Rivera era un borratxo i un assassí i que el nostre programa mínim era la independència de Catalunya per la revolució" (Bellmunt 1975: 57). No cal dir que *El Fuet*, amb aquestes intencions, va ser víctima de la prohibició de l'ambaixada espanyola –i del govern de Madrid– i només va arribar a publicar un únic número, el maig de 1927. Bellmunt també plasmarà sobre el paper l'experiència parisenca en els reculls –a mig camí del memorialisme, el reportatge i la ficció– *Històries d'emigrats* (1926) i *Del Paral·lel a Montmartre* (1928) i a la novel·la *Una ànima vençuda* (1927).

Domènec de Bellmunt tornarà a Barcelona el 1928, gràcies a una amnistia general, on continuarà exercint com a redactor a *La Publicitat* i, dos anys després, ho farà Xuriguera amb l'encàrrec de dirigir *La Jornada*. De Barcelona estant, durant els anys de la República, els dos intel·lectuals ponentins continuaran escrivint per a *La Publicitat*, però el seu radi d'acció s'eixamplarà a d'altres publicacions com *Mirador*, *Avui*, *La Nau*, *La Rambla* (de la qual Bellmunt arribarà a ser director), *La Humanitat* o *L'Horitzó*. I encara podem afegir una nova similitud: tots dos s'exiliaran a terres occitanes després de la desfeta de 1939.

Els articles de Domènec de Bellmunt a *La Jorna-*

² Encara estem mancants d'una bona biografia de Domènec de Bellmunt. Vegeu, provisionalment, Bellmunt (1975 i 1978), Camps (2007 i 2015) i Canosa (2009).

da que reproduïm a continuació van ser publicats a la secció "De col·laboració" en un lapse molt breu de temps, les darreries de 1930: "El caciquisme a Lleida", el 30 d'octubre; "Els presos governatius", el 5 de novembre; i "Terres de Lleida, què heu fet?", el 12 de desembre; com és sabut, es tracta d'un període de canvi de règim, el que transcorre entre la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera i la proclamació de la Segona República.

El primer article i el darrer plantegen el tema del caciquisme. Bellmunt es fa ressò d'un dels aspectes crucials dels primers trenta anys del segle passat a Ponent, el de la propietat de la terra, i, més en concret, el de l'enorme diferència quantitativa entre la minoria propietària de la terra i la massa de camperols que s'hi veu obligada a treballar. Com afirma Jaume Barrull (1986: 78), a partir d'una enquesta de 1849 a Lleida sobre les propietats rurals, "«en la generalidad en esta provincia las tierras labradas por sus dueños se encuentran en la proporción de un noventa por ciento relativamente a los que cultivan arrendatarios o colonos». Crec que aquesta podria ser per als anys trenta una opinió ajustada". A les seves memòries, Bellmunt (1975: 119) parlava del tema en aquests termes: "Els suports tradicionals de la monarquia (església, militars, grans terratinents, alta finança i aristocràcia de noblesa), sostenien el règim, però de l'aparell polític que n'assegurava el funcionament i l'eficàcia se'n deia «caciquisme»". I hi afegia:

Les eleccions rurals les preparaven els cacics. No calien pas mitings, reunions ni concentracions populars. Els candidats escollits pel govern es passejaven pel districte uns quants dies abans de les eleccions i es passejaven ostensiblement pel poble, del braç del cacic. Si convenia, es treien de les golfes les velles promeses de construir ponts, camins o carreteres o de donar subvencions, però gairebé no calia. Els cacics donaven ordres a llurs súbdits del districte i a l'hora de votar els pagesos feien cua a les portes dels col·legis electorals on s'estaven els cacics o llurs contramestres com un ramat de bens vigilats pel gos. I els resultats eren faves comptades. Se sabia, per enda-

vant, on el candidat del govern tindria "l'acta en blanc", com es deia, on recolliria un 80 per cent de vots, i àdhuc on sortiria per l'article 29, és a dir, com a candidat únic (Bellmunt 1975: 120).

Com bé ha estudiat Conxita Mir (1985), des del darrer terç del segle XIX fins al setembre de 1923, data d'inici de la dictadura primoriverista, el candidat era elegit segons les pretensions del govern (cal recordar que l'alternança entre els dos partits dinàstics, liberals i conservadors, era deguda al control governamental de les eleccions). Hi ajudava el fet que bona part dels diputats procedien de zones rurals –amb un sol representant– cosa que n'afavoria l'elecció; "era, doncs, en virtut d'aquesta divisió electoral que la majoria de les actes de diputat restaven sota el control directe de cacics o grups oligàrquics locals" (Mir 1985: 19).³ Hem de tenir present, per entendre l'abast del fenomen del caciquisme, que si els camperols arrendataris no seguien les instruccions del cacic podien ser expulsats de les terres, exposats a ser doblegats a multes i a impostos o a quedar-se sense accés als crèdits.

El primer i el darrer text que editem cal emmarcar-los en la campanya que Bellmunt va dur a terme durant el 1930 contra el caciquisme a Catalunya i, molt especialment a Lleida, i a la seva comarca nadiua, l'Urgell, des del diari *La Publicitat*. Pel que ens indica a les memòries, "la campanya féu forat. La prova en fou l'enorme correspondència comarcal rebuda al diari encoratjant la meva tasca i denunciant cacics" (Bellmunt 1975: 121). Una qüestió que també va tractar en una sèrie de conferències pronunciades a la Fuliola, Linyola, Bellcaire, Castellserà o Balaguer. De fet, a *Cinquanta anys de periodisme català* parla d'un cas de caciquisme a Penelles, a la finca agrícola coneguda com a Castell del Remei, que no ens podem estar de reproduir:

Mentre hi era [a Preixens], pujaren els joves republicans de les Penelles, desesperats:

–Si no baixeu al poble, ja està vist que perdrem. Davant del col·legi electoral s'afileren a dotzenes d'obrers agrícoles del

³ Val a dir que qualsevol resistència al caciquisme era vençuda a través dels procediments següents: "renovació d'alcaldes, secretaris, mestres o qualsevol autoritat local amb una presumible influència sobre els escrutinis; compra de vots per part del candidat o dels seus agents; obtenció d'actes firmades en blanc, ja fos de manera amical o coactiva, per tal d'omplir-les amb posterioritat a la celebració de l'elecció; inclusió en el cens d'electors falsos i suplantació dels vertaders o dels electors morts per votants remunerats que acudien a votar a diverses seccions; coaccions directes sobre les autoritats locals, sobre els candidats no oficials, sobre els integrants de la mesa o sobre els mateixos votants, amb previsible i possible utilització de la força pública; intervenció de la Junta d'Escrutini, amb certificats falsificats o amb proves sobre les tipinades dels contraris, etc." (Mir 1985: 18).

Castell del Remei, el feu d'en Girona, acompanyats pel capatàs, que és a la porta, i que va donant als obrers el butlletí del vot de les dretes a mesura que entren. És el caciquisme que heu denunciat.

També hi vaig anar; i l'espectacle era el que m'havien explicat. A la porta, el contramestre del Castell del Remei (l'empresa agrícola més important de la comarca) repartia les candidatures dretanes a masovers i treballadors jornalers els quals, a mesura que anaven entrant, abaixaven el cap i ens miraven com volent dir:

–Què voleu què fem? O això... o el pacte de la fam.

No era el moment d'organitzar cap miting, però sí de protestar pel descarat procediment de coacció utilitzat per les dretes. Un notari de Balaguer aixecà acta de l'espectacle. I fou molt oportú de fer-ho perquè, a les Penelles, els republicans perderen les eleccions i en advenir la República, gràcies a l'acta notarial, es pogueren fer anul·lar (Bellmunt 1975: 122).

Anem ja als articles. En el primer, "El caciquisme a Lleida", Bellmunt remarca el canvi d'actitud de la gent lleidatana, especialment dels joves, envers el caciquisme, ja que "hom arrupia les espatlles, hom confessava la pròpia impotència, totes les protestes eren ofegades pel criteri rebentista que res ni ningú no podrà canviar aquell lamentable estat de coses". I ho atribueix a "la croada de la llibertat i de la democràcia, la campanya cívica realitzada en aquests darrers mesos per diverses contrades lleidatanes, ha donat els seus fruits" (Bellmunt 1930a: 1). L'autor també posa nom a aquests defensors del caciquisme: Manuel Vega, governador civil de Lleida, i Eduard Bosch i Pinyol, un cacic de la Ribera de Sió i alcalde de Preixens.⁴ A "Terres de Lleida, què heu fet?", Bellmunt efectua una nova crida, plena d'optimisme, contra "el caciquisme monstruós que es menjava de viu en viu les vostres hisendes i ofegava els vostres esperits", alhora que remarca, una vegada més, els canvis que s'han produït a la societat ponentina i que han de menar a la proclamació de la República: "Heu sentit el trompeteig renovador tocant a llibertat, heu vist com de cap a cap de Lleida, de les plàcides ribes del Segre al cor del Pirineu, la consciència ciutadana es revoltava i un vent de foc inflamava els esperits que es despertaven com d'un mal somni disposats

a lluitar per la dignitat de la nostra terra" (Bellmunt 1930c: 1). Com és sabut, el 1931, amb l'arribada de la Segona República, va començar un nou període històric que, entre altres aspectes, es caracteritza per la celebració d'eleccions que sí que es podran qualificar de democràtiques en tant que són un reflex real de les urnes. Un exemple: el candidat proposat per Bosch i Pinyol va perdre, malgrat els tripijocs, les eleccions del 12 d'abril de 1931 (Bellmunt 1975: 122).

El darrer article, "Els presos governatius", gira al voltant del periodista Emili Granier Barrera (Barcelona, 1908 – 1997), director del setmanari *Justícia Social* i secretari de redacció del setmanari, i posteriorment diari, *L'Opinió*, de tendència republicana i revolucionària, i de *La Publicitat*; una figura que, per la seva oposició al règim monàrquic vigent, vol presentar als lectors ponentins. La seva detenció s'emmarcava en la repressió efectuada pel govern d'Alfons XIII contra les esquerres nacionalistes catalanes (no en va Granier ja havia estat empresonat entre 1925 i 1928 per haver participat en el complot del Garraf, que pretenia atemptar contra el monarca, tot i que finalment va ser absolt per falta de proves). Abans de presentar el contingut de l'article, un parell de consideracions per tal de contextualitzar-lo degudament. En primer lloc, hem de recordar que amb la implantació de la dictadura de Primo de Rivera, la figura del governador civil va tenir una importància cabdal en l'exercici de repressió per part del nou règim; així, successivament, Carlos de Losada, Joaquín Milans del Bosch i Ignasi Despujol van aplicar una rígida política d'ordre públic que, a més de perseguir el catalanisme i liquidar la Mancomunitat, "comportà la pràctica sistemàtica de detencions, expulsions i desterraments, sovint amb caràcter de venjança per actituds polítiques manifestades abans del cop d'estat" (Risques 2012: 153). Segonament, cal tenir present que Granier, que com a fill de francès (el seu pare havia nascut a Aimargues, prop de Nimes) tenia automàticament la nacionalitat francesa, va ser obligat a marxar a l'exili (amb l'excusa d'haver de complir el servei militar al país veí) arran d'un article que havia vist la llum a *L'Opinió* sobre el frustrat retorn de Francesc Macià a terres catalanes després del com-

⁴ Malgrat la consulta de les fonts bibliogràfiques i hemerogràfiques més solvents sobre el caciquisme a les Terres de Ponent, no hem estat capaços de trobar gaire informació més sobre aquest sinistre personatge. Únicament hem pogut localitzar un full volander que es conserva a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona [5E.II-1936] i datat el 2 d'octubre de 1930 en què Domènec de Bellmunt denuncia les arbitriarietats d'Eduard Bosch i Pinyol, com a alcalde de Preixens, contra el secretari de l'Ajuntament i nombrosos veïns del districte municipal.

plot de Prats de Molló; en efecte, després de travessar il·legalment França i arribar a Barcelona el setembre de 1930, Macià va ser detingut i retornat a Bèlgica, on residia. Aquest fet va ser negat per Despujol (va proclamar als periodistes que “Esto es un bulo, señores. No estamos en carnaval”) i, per aquest motiu, Granier, tal com afirma a *Una vida plena*, les seves incisives memòries, va publicar “un article violentíssim contra aquell capità general i desgovernador incivil. L’invitava a suïcidar-se, per dignitat personal i per honor militar. L’home va reaccionar expulsant-me de la meua pàtria natural com a estranger indesitjable” (Granier 1994: 86). L’afer serveix a Bellmunt per a plantejar, en forma de carta oberta adreçada a Despujol, el paper represor dels agents de la brigada “secreta” i la situació dels detinguts a les presons de la capital catalana, de qui exigeix la seva immediata llibertat.

Els textos que donem a conèixer a continuació (números 1-3) procedeixen del diari *La Jornada*, editat a Lleida. Els reproduïm de la col·lecció gairebé íntegra de la publicació que es conserva a la biblioteca de l’Institut d’Estudis Ilerdencs. Hem procurat transcriure fidelment les peces periodístiques; únicament ens hem limitat a esmenar-hi les escasses vacil·lacions ortogràfiques i a adequar-hi la puntuació a les normes vigents.

ELS TEXTOS

1. El caciquisme a Lleida

És un fet encoratjador que, a desgrat del sinistre pacte convingut entre l’autoritat governativa i els cacics, que fins ara havien actuat detestant l’exclusiva de la voluntat de les comarques lleidatanes, s’ha operat una transformació profunda entre la gent de les nostres terres. Existeix una vibració espiritual, una reacció única, un estat de rebel·lió de tothom i especialment dels joves, contra l’anèmia espiritual, l’abandó cultural i la indiferència dels vells davant el predomini, aparentment inevitable, dels cinc o sis senyors que disposaven de la voluntat de la terra lleidatana amb l’autoritat i el cinisme dels comerciants que trafiquen amb armes de mala llei. Hom arrupia les espatlles, hom confessava la pròpia impotència, totes les protestes eren ofegades pel criteri rebentista que res ni ningú no podrà canviar aquell lamentable estat de coses. I bé. La fortalesa inexpugnable del caciquisme lleidatà, avui dia defensada amb les baionetes del govern civil, a canvi de problemàtiques compensacions electorals, ha estat atacada amb èxit i les muralles cercades per tants anys

d’injustícies, d’iniquitats i d’oprobri, comencen a trontollar.

La croada de la llibertat i de la democràcia, la campanya cívica realitzada en aquests darrers mesos per diverses contrades lleidatanes, ha donat els seus fruits. La premsa catalana ha portat un raig de llum, que té la claror de la veritat i l’escalf de l’amor a la terra, en aquells raconets amagats que els cacics ocultaven gelosament per tal de mantenir-los cecs i insensibles a totes les coses alienes que no fossin el servilisme i l’esclavatge. Els llibres catalans hi han estat ben rebuts. La inquietud espiritual s’ha ensenyorit dels cors dels joves. Les fulles esquerranes hi són llegides àvidament. Les conferències culturals i els actes polítics hi sovintegen cada dia més. Els nostres germans de la pagesia catalana han escoltat la veu de la veritat que els parlava de la llibertat i de la justícia i han arribat a tenir la convicció que aquestes paraules poden ésser una realitat avui mateix si tothom s’allista de bon grat a les files de la nostra croada renovadora.

Què se’ns en dona a nosaltres, que un home com l’actual governador de Lleida faci descaradament el joc de la Lliga i el joc del senyor Rodés i el joc de tots els cacics i dictadoretos que remenaven la cua durant la dictadura? Els demòcrates, els republicans, no fem més que guanyar-hi. El polític repugnant i inhàbil a què es lliura el governador de Lleida serveix per sumar nous adeptes a les nostres files. Mai, de memòria de cap lleidatà, no hi havia hagut un moviment tan ferm i tan entusiasta contra el caciquisme i les caduques institucions que el protegeixen, com ara, durant la desgraciadíssima actuació d’un home tan poc preparat per un càrrec de governador com l’actual dictador de Lleida.

El seu apoi a l’odiós caciquet Bosch i Pinyol, emparant-li tota mena d’arbitrarietats ens va aportar la simpatia de tots els homes liberals de la nostra terra. El cas de Borges, el de Balaguer amb l’empresonament encara mantingut de dos homes –que cal defensar–, el cas de Solsona, protegint un alcalde contra la voluntat del Consistori i del poble, el d’Esplugu Calba, el de l’arribada de l’esposa i filla de Francesc Macià i tants d’altres que allargarien aquesta llista han contribuït a donar una empenta vital i entusiasta a la croada de llibertat i de dignitat que Lleida segueix contra el caciquisme que se la menjava de viu en viu.

S’ha d’acabar per a sempre el favoritisme condicionat per obtenir el que és de llei! La justícia ha d’ésser la mateixa per a tothom. Els ciutadans de Lleida són de

carn i ossos i fills de mare com els demás i compleixen els seus deures envers l'Estat. Just, és, doncs, que l'Estat els reconegui els seus drets i que, per obtenir que la llei els sigui respectada, quan aquesta els empara, no hagin d'estirar l'americana de cap cacic ni hagin d'ajupir-se a les exigències de cap dictadoret.

La Jornada, Diari del Matí, núm. 26 (30 d'octubre de 1930), p. 1.

2. Els presos governatius

Emili Granier i Barrera ha estat conduït dels calabossos de "Jefatura" a l'estació de França emmanillat, entre dos guàrdies civils. Al costat de les protestes que aquest acte reprovable ha suscitat i de les que suscitarà encara, vull fer sentir la meua veu de blasme per la conducta del governador de Barcelona (cada dia més afí del seu col·lega de Lleida, quant a procediments), amb un home com Emili Granier Barrera, súbdit francès i excel·lent català que, pel delicte d'estimar Catalunya i de defensar els ideals de llibertat, havia estat empresonat diverses vegades pel vergonyant sistema "governatiu".

Emili Granier és un xicot de vint anys. Un infant. I un infant amb un gran cor, amb un gran esperit, amb un gran talent. Periodista fogós, apassionat per l'ideal de llibertat, conferenciant remarcable, estimat de tots nosaltres pel seu tarannà d'infant i per la seva lleialtat modèlica, en Granier ha estat conduït pels carrers de Barcelona, lligat de mans, entre dos civils, com si s'hagués tractat d'un vulgar lladregot o d'un assassí professional.

En Granier com a súbdit francès havia de complir els seus deures militars a la veïna República i tenia l'obligació d'incorporar-se precisament el dia 27 d'octubre. Una ordre misteriosa (tan misteriosa que encara no s'ha pogut posar en clar) el féu detenir fa quinze dies junt amb altres elements esquerrans de Catalunya. Ningú no l'havia interrogat, ningú no li havia comunicat la causa de la seva detenció. En Granier, però, posà en coneixement del cònsol francès la seva situació fent-li saber, de passada, que si no podia complir l'ordre d'incorporació el dia 27 no seria pas per culpa seva. El cònsol féu les gestions del cas prop del governador Despujol i aquest comunicà al representant francès que "ja havia donat les ordres necessàries per tal que Granier pogués ésser a Perpinyà el 27 d'octubre".

Les "ordres necessàries" de què parlà el governador Despujol es traduïren a la pràctica en les realitats que

ja hem indicat al lector. Conducció ordinària del nostre amic Granier de la presó al tren, fent estada a l'indesitjable hotel de la "jefatura".

Senyor governador: Emili Granier era un ciutadà estranger digne de tots els respectes. Havia estat detingut per ordre vostre per motius polítics. A la presó Model de Barcelona ocupava una cel·la de polítics. Vós sabeu, tan bé com jo, que per als detinguts polítics, les autoritats governatives que no tenen cap obsessió contra els "delictes" d'idees solen utilitzar els agents d'aquella brigada anomenada "secreta", la missió més important de la qual, a tot arreu del món, sol ésser tot justament aquesta d'acompanyar polítics enemics del règim a la presó. Per què heu volgut fer una excepció amb el súbdit francès i patriota català Emili Granier Barrera? Per què teniu aquesta fòbia contra els homes que defensen un ideal? Per què els tracteu amb aquest menyspreu, amb aquests procediments despectius, amb aquest rigor injustificat i immerescut? No ho sé. Hi han coses que no poden restar aclarides ni justificades amb aquella explicació conegudíssima de les "ordres superiors". Hi han governadors, com vós, com el governador Vega de Lleida, com d'altres representants del govern, que al nostre entendre pequen per excés de zel, sense adonar-se que amb llur actitud creen un estat d'ànim que no fa altra cosa que agreujar la perillosa situació en què es troba el règim.

Protestem d'aquestes coses que superen, en violència i en arbitrarietat, els pitjors temps d'aquella dictadura governativa de l'irascible virrei senyor Milans del Bosch (el del Comitè Regulador de la Indústria Cotonera), i en protestar estic segur que interpreto els sentiments del noranta-nou per cent dels governats de Barcelona i de tots els ciutadans liberals de la nostra terra.

El cas Granier, però, es presta a d'altres consideracions interessants respecte de la situació en què es troben els detinguts governatius que encara resten a la presó Model de Barcelona. Se'ns suggereix, governador Despujol, que si poder teniu per "donar les instruccions necessàries" per alliberar un dels detinguts governatius de la Cel·lular, no podem creure que no tingueu el mateix poder per ordenar la llibertat dels altres, molt més si teniu en compte que aquests altres no són súbdits francesos, sinó súbdits espanyols que paguen la contribució i tenen cèdula personal.

Que no se'ns digui que el cas Granier és un cas excepcional i que s'ha consultat a Madrid per tractar-se d'un soldat francès que havia d'incorporar-se a files.

Penseu, governador Despujol, que els ciutadans detinguts que resten a la Cel·lular, alguns malalts, també s'han d'incorporar a files. A les files de les famílies llurs. A les files del treball per subvenir a les necessitats de llurs esposes, de llurs pares, de llurs fills. A les files de la llibertat, amb els mateixos drets que vós, que aneu i veniu tranquil·lament, amb els mateixos drets que el general Berenguer i que el ministre de la Governació que també són ciutadans i que, com els presos governatius de la Cel·lular, tampoc no teniu damunt vostre aquella ordre judicial de què parla la llei constitucional per legalitzar una presó.

Si han comès algun delictes, denuncieu-los, però no cal que us poseu ulleres dobles per mirar el Codi Galo Ponte,⁵ perquè ja ho fa el fiscal amb un zel admirable, pobret. Que s'incoï un sumari. Que els processin. Però no vulgueu que us considerem amb el criteri desfavorable que tots els liberals teníem del governador Milans del Bosch, d'ingrata memòria, del qual no podem recordar-nos sense sentir indignació i repugnància alhora. No vulgueu perpetuar la tradició sinistra de la dictadura. No vulgueu desmentir amb la vostra actuació les reiterades manifestacions del govern de "restablir la llei". No contribuïu a augmentar el socarrim d'ensarronada que fan aquests propòsits. No permeteu que es podreixin materialment i moralment a la presó de Barcelona –com els altres governadors no han de permetre que es podreixin a les llurs els presos governatius que tinguin– uns homes que han estat tancats pel fet de tenir un ideal, perquè sense aquests homes que són a l'avantguarda politico-social de tots els països del món, lluitant en el cos a cos de l'oposició, els pobles es moririen enraris pels gasos carbònics de la reacció i ofegats pel greix de la conservació social.

Senyor governador de Barcelona: aquestes presons governatives són una taca en la vostra actuació de representant d'un govern que ha vingut –diuen– a restablir la llei de fugues. En temps d'un general el nom del qual no volem recordar va inventar-se la llei de fugues. El vostre predecessor, Milans del Bosch, va inventar la llei de la bastonada. No vulgueu l'honor d'haver inventat la llei del silenci hipòcrita i dels segrestaments revoltants. Protesteu prop de Madrid, si a Madrid us imposen aquestes coses. Recordeu-vos que sou nat a Manresa.

Els homes d'ideal que no han comès cap delictes –i penseu que això és miraculós amb el Codi Galo Ponte– han de gaudir de llibertat. Tenen dret a la llibertat. Tan dret com vós i potser més i tot, i molt més que una gran sèrie de personatges que no han vingut a la vida per defensar cap ideal renovador ni per lluitar en defensa dels febles, dels perseguits i dels oprimits, sinó per fer de gendarmes per guardar les cendres d'un passat que només fou gloriós pels seus errors i per les seves iniquitats.

La Jornada, Diari del Matí, núm. 31 (5 de novembre de 1930), p. 1-2.

3. Terres de Lleida, què heu fet?

Què heu fet, terres exuberants de la Segarra, planes de l'Urgell, hortes de la ribera del Sió, planes i muntanyes, o viles i llogarrets de la Lleida generosa i valenta? Què heu fet per desencadenar les ires dels déus de la força contra les vostres ànsies de renovació i d'alliberament espiritual?

Què heu fet perquè se us vulgui perseguir i anorrear i ofegar en el terreny del dret i la cultura, i perquè se us tingui al marge, com si fóssiu maleïdes o empestades, de la promesa pacificació espiritual preconitzada de Madrid estant?

Ah, terres fermes, terres nobles i austeres de la nostra Lleida, heu comès el delictes més greu en què podíeu incórrer, heu realitzat el crim més terrible per provocar la incruenta repressió dels poderosos contra vosaltres. Us heu deixondit, heu escoltat la veu de la consciència cívica, heu sentit les campanades de l'hora històrica tocant a dignitat, tocant a rebel·lió contra les infàmies passades i presents, us heu allistat dignament, noblement, heroicament a les fileres de la democràcia renovadora dreçant-vos contra el caciquisme monstruós que es menjava de viu en viu les vostres hisendes i ofegava els vostres esperits.

Us heu incorporat al corrent impetuós de l'opinió pública, protestant contra les iniquitats jurídiques i polítiques del règim i demanant disposats a exigir, el respecte als drets de l'home i del ciutadà. Us heu adonat que fins ara vivíeu en una nit sinistra en la qual no existia ni una clariana per a la raó, per a la justícia, per al dret, per a l'equitat. Només cuejava, reviscolat amb favors inconfessables, el rèptil del caciquisme,

⁵ Bellmunt fa referència al polític Galo Ponte Escartín (Saragossa, 1867 – Madrid, 1943). El 1925, en plena dictadura de Primo de Rivera, va ser designat Ministre de Gràcia i Justícia, càrrec que ocuparia durant cinc anys. Durant el seu mandat va ser aprovat, el 1926, l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal i el 1927, el Reglament Orgànic.

fent d'alcalvot dels politicastes més ineptes, més vils i més absoluts que es repartien, com en un festí monstruós, les consciències dels ciutadans. No us servia de res tenir raó, no podíeu reclamar cap dret, la llei era un text inútil per a vosaltres si no anàveu a besar els peus del cacic i a hipotecar la vostra dignitat ajupint-vos de genolls davant l'amo i senyor. Heu sentit el trompeteig renovador tocant a llibertat, heu vist com de cap a cap de Lleida, de les plàcides ribes del Segre al cor del Pirineu, la consciència ciutadana es revoltava i un vent de foc inflamava els esperits que es despertaven com d'un mal somni disposats a lluitar per la dignitat de la nostra terra. I aleshores heu exclamat: som homes, som ciutadans, som lleidatans, i volem que es respectin els nostres drets. Volem la fi del caciquisme, emperador d'il·legalitats i enemic de la cultura del poble que paga i que sofreix. Volem que la llei sigui la mateixa per a tots, per a pobres i per a rics. Volem que s'acabin per a sempre els abusos repugnants dels politicastes que es repartien les nostres comarques com uns hereus d'una herència tradicional il·legítima i falsa.

Aquest és el nostre crim. Aquest és el greu delictes que heu comès. Haguéssiu continuat com a xais, sense sang i sense medul·la; haguéssiu continuat resignats a suportar-ho tot sense dir ni piu; haguéssiu ajupit la vostra esquena per rebre bastonades dels més forts en càstig d'una queixa; haguéssiu continuat orbes de visió política, sords de civilitat, insensibles a les vibracions ennoblidores de la humanitat, pobres d'escoles, pobres d'aigua, pobres de camins, pobres de llum moral i material, pobres de biblioteques, ah, aleshores, terres de Lleida, hauríeu estat les més adorables, les més fidels a la monarquia, les més estimades del règim.

Terres de Lleida no defalliu! Us castiguen per una rebel·lió dignificadora. Compliu uns deures sagrats en la història del nostre poble. Que continuïn prohibint actes públics, conferències culturals i manifestacions de civisme a les comarques lleidatanes. Els sentiments de protesta que aquesta actuació provoca a tot arreu són un nitrat excel·lent per acabar d'adobar les nostres contrades de Lleida en la lluita heroica i definitiva contra el caciquisme i a favor de la cultura, de la democràcia i de la República.

La Jornada, Diari del Matí, núm. 63 (12 de desembre de 1930), p. 1.

BIBLIOGRAFIA CITADA

BARRULL PELEGRÍ, J. (1986). *Les comarques de Lleida durant la Segona República (1930-1936)*. Barcelona: L'Avenç.

BELLMUNT, D. DE (1930a). El caciquisme a Lleida. *La Jornada, Diari del Matí*, 26 (30 d'octubre de 1930), 1.

BELLMUNT, D. DE (1930b). Els presos governatius. *La Jornada, Diari del Matí*, 31 (5 de novembre de 1930), 1-2.

BELLMUNT, D. DE (1930c). Terres de Lleida, què heu fet? *La Jornada, Diari del Matí*, 63 (12 de desembre de 1930), 1.

BELLMUNT, D. DE (1975). *Cinquanta anys de periodisme català*. Andorra La Vella: Edicions Mirador del Pirineu.

BELLMUNT, D. DE (1978). *Anecdotari inèdit de cinquanta anys de periodisme català, 1920-1978*. Lleida: Lluís Virgili.

CAMPS ARBÓS, J. (2007). De Lleida a Barcelona passant per París: sobre el procés de construcció de la figura de l'intel·lectual en Josep Carner Ribalta, Ramon Xuriguera i Domènec de Bellmunt. Ramon Panyella (ed.), *La projecció social de l'escriptor en la literatura catalana contemporània* (pp. 481-492). Lleida: PUNCTUM & GELLC.

CAMPS ARBÓS, J. (2015). Domènec de Bellmunt i la biografia: notícia de *Figures de Catalunya* (1933) i *Homes de la terra* (1935). Joaquim Espinós, Antoni Maestre i Isabel Marcillas (eds.), *La biografia a examen* (pp. 61-73). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

CAMPS ARBÓS, J. i FOGUET I BOREU, F. (2014). Domènec de Bellmunt, una veu contundent de l'exili català. Col·laboracions a *Llar de Germanor Catalana. Butlletí Interior* (1951-1958) i al *Butlletí del Casal Català de Tolosa de Llenguadoc* (1965-1975). *Mascaçà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell*, 5, 143-162.

CANOSA, F. (2009). Apunt biogràfic. Domènec de Bellmunt, *La Barcelona pecadora* (edició a cura de Francesc Canosa) (pp. 163-194). Barcelona: Acontravent.

GRANIER-BARRERA, E. (1994). *Una vida plena. Memòries*. Barcelona: Hacer.

MIR, C. (1985). *Lleida, 1890-1936: caciquisme polític i lluita electoral*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

PLA, J. (1986). Un article inèdit: Sobre la normalitat. *Faig*, 26, 8.

RISQUES CORBELLA, M. (2012). *L'Estat a Barcelona*.

Ordre públic i governadors civils. Barcelona: Base.

S/A [Sense autor] (1931). Més explicacions. *La Jornada* (4 de juliol), 1.

S/A [Sense autor] (1936). Retorn a l'antic. *L'ideal* (7 de gener), 1.

XURIGUERA, R. (1930a). Un diari republicà a Lleida. *La Jornada* (1 d'octubre), 1.

XURIGUERA, R. (1930b). Catalans i Catalanitzats. *La Jornada* (31 d'octubre), 1.